

KRATKI ŽIVOTOPIS PROF. DR. MIRJANE GROSS

Petar Strčić

U hrvatskoj historiografiji – nasreću – postoji cijeli niz stvaralaca tako velikog značenja da mogu dati i čvrsti žig te trajan i veoma čitljiv pečat i vremenu u kojemu su djelovali i kasnijim razdobljima. Red takvih znamenitih povjesničara suvremenoga doba – nabrojimo samo neke – započinje sa Sakcinskim i Račkim, nastavlja se sa Smičiklasom, Klaićem i Šišićem, stiže do Novaka, Barade i Gunjače, čini prekretnicu s pojavom nadasve utjecajnoga Jaroslava Šidaka. Tu su i Nada Klaić, Klen, Stulli, a djeluju i danas Šepić – naš najstariji živi aktivni historik – pa Suić, Rendić Miočević i Antoljak, kao i grupa više ili manje starijih ili mlađih te najmlađih povjesnika na čelu s Bobanom.

U tome nizu znamenitih hrvatskih historičara 19. i 20. st., ali u samome njegovu veoma uskom vrhu, po kvaliteti svojih objavljenih radova, po znanstvenom djelovanju, po utjecaju na formiranje određene povijesne svijesti – bez sumnje je prof. dr. Mirjana Gross. Štoviše, ona je – isto tako – bez sumnje ne samo apsolutno prva dama hrvatske historiografije od 1945. god. do danas već i znanstvenica koja se nalazi u samome vrhu hrvatske historiografije uopće.

Ovaj tekst samo je suhoparniji dio onoga živoga, mnogostranog i zanimljivog osvjetljavanja lika i djela Mirjane Gross, dakle – ovdje valja iznijeti samo osnovne podatke o njezinome bogatom životopisu, ali bez pretenzija da se iznese i neka precizna, konačna valorizacijska riječ. Naime, to će se moći bolje učiniti nakon što se prouče rezultati desetak referata pročitanih na znanstvenom skupu (Zagreb, 1991) o njezinu djelu, a pogotovo će se to moći učiniti kada priopćenja – proširena te dopunjena s bilješkama – budu objavljena u posebnome zborniku, na isti način kako je to urađeno i s drugim historičarima. Uostalom, simpozij o prof. Mirjani Gross jedan je u nizu koji hrvatski povjesničari udruženi u Društvo za hrvatsku povjesnicu (Savez povijesnih društava Republike Hrvatske) posvećuju velikanima naše historiografske riječi, a tako su od 1966. god. do danas valorizirani Jaroslav Šidak, Milan Šufflay, Dragovan Šepić, Bernard Stulli, Danilo Klen, Stjepan Antoljak, Lujo Margetić. Dali su i po dvije akademije u čast Vjekoslava Klaića i jednu u čast Josipa Matasovića, kojemu će uskoro također biti posvećen zaseban znanstveni skup.

Dakle, govoreći o životopisu Mirjane Gross, moramo konstatirati uobičajeno: rođena je 22. svibnja 1922, i to u zagrebačkoj građanskoj, imućnoj trgovačkoj obitelji. Osnovnu i srednju naobrazbu stekla je u rodnome gradu, a potom je ovdje – nemojmo se iznenaditi – započela sa studijem medicine. Ne ulazeći ovdje u to zašto i kako – ostavimo to za jednu drugu prigodu, treba reći – ona je prešla na povijest. Taj se

korak pokazao izuzetno sretnim rješenjem i za nju i za cijelu hrvatsku historiografiju. U međuvremenu, morala je prijeći cijelu kalvariju II. svjetskog rata, pa je tako bila i u nacističkom konclogoru smrti, što je imalo dugogodišnje veoma loše posljedice na njezino zdravlje. Pod dubokim utjecajem tih ratnih nedaća diplomirala je 1951. god. povijest na Filozofskom fakultetu. Međutim, kao vrstan student, sa znanjem i nekoliko stranih jezika, isticala se među vršnjacima, a posebno svojom znatiželjom i željom za ozbiljnim znanstvenim istraživanjem. Zaposlila se u Historijskom institutu JAZU u Zagrebu (1952 – 58). Odavde je prešla na asistentsko mjesto matičnog fakulteta, na Katedru za noviju povijest, kod prof. J. Šidaka. U međuvremenu je bila pripremila tezu pod naslovom "Uloga socijalne demokracije u političkom životu Hrvatske 1890 – 1895" te ju je predala 1954, a doktorirala 1958. godine. Dvije godine kasnije habilitirala se i postala privatnom docenticom, i dalje u zvanju asistentice. Dalje teče relativno uobičajeni uspon sveučilišne nastavnice te je 1971. god. birana za redovnog profesora hrvatske povijesti 19. stoljeća. Potom je predavala i metodologiju povijesti. Sama je otišla 1982. god. u mirovinu. U međuvremenu, a i kasnije, predavala je i na postdiplomskom studiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a bila je i gostujući profesor na više fakulteta u SAD, Velikoj Britaniji i Austriji. Osim u tim zemljama, predavala je i na fakultetima te institutima i u Italiji i u Francuskoj.

Mirjana Gross bila je i istaknuti društveno-stručni radnik. Tako je od 1967. do 1973. god. bila predsjednikom Povijesnog društva Hrvatske (Današnje Društvo za hrvatsku povjesnicu – Savez povijesnih društava Republike Hrvatske). Djelovala je i na uredničkom polju, pa je od 1967. do 1973. bila glavna urednica časopisa "Nastava povijesti", god. 1976/77. uredila je "Šidakov zbornik" u okviru serije "Historijskog zbornika", god. 1981. i zbornik studija "Društveni razvoj u Hrvatskoj od 16. do početka 20. st.", a bila je i član uredništva "Časopisa za suvremenu povijest". Danas je član uredništva "Radova" Zavoda za hrvatsku povijest i "Historijskog zbornika" spomenutog Društva/Zavoda.

Kao profesorica, Mirjana Gross zaokruživala je svoje djelovanje osebujnim pristupom studentima i, općenito, posvećujući se predavačkom radu u prvome redu kao ozbiljna znanstvena radnica, podređujući tome aspektu i sve svoje visoke sposobnosti istraživača. U tome smislu treba gledati i njezin bogati znanstveni opus, koji se sastoji od preko 200 znanstvenih i stručnih radova, objavljenih u nas i u inozemstvu. U okviru toga, treba upozoriti i na neke od cjelina u njezinu kompleksnom i komplementarnom opusu.

Naime, to je s jedne strane zanimanje za ideologiju pravaštva i jugoslavizma, točnije rečeno – za hrvatska nacionalna integracijska kretanja u 19. stoljeću. Drugi je kompleks problema što se provlače kroz mnoge njezine radove pitanje složenih hrvatsko-srpskih odnosa. Treća cjelina obuhvaća pitanje socijaldemokracije i početaka radničkog pokreta u Hrvata. S četvrtom je grupom radova koncentrirala svoju pažnju prema modernizacijskom kretanju u Hrvata od 50-ih do 70-ih godina 19. stoljeća. Peta njezina grupa radova vezana je uz metodologiju povijesti i otvara nove poglede na razvoj historijske zanosti. Mirjana Gross je i rijetka znanstvenica u nas koja se nije libila i polemičkih tonova, stalno težeći i pritom podižući povijesnu svijest te učvršćivanje studioznog, znanstvenoga pristupa istraživanju i interpretaciji rezultata proučavanja.

U tome smislu treba gledati i njezina ključna djela, mnogobrojne studije, sublimirane i cizelirane u nekoliko knjiga. To su "Vladavina hrvatsko-srpske koalicije 1906 – 1907" (1960), "Povijest pravaške ideologije" (1973), "Historijska znanost. Razvoj, oblik, smjerovi" (1976, dopunjeno 1980), "Počeci moderne Hrvatske. Neoapsolutizam u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji 1850 – 1860" (1985) i "Prema hrvatskom građanskom društvu" (koautor, 1992), a tu je i njezin zapažen udio u inicijativi i autorski prilog u velikom sintetskom koautorskom djelu "Povijest hrvatskog naroda 1860 – 1914" (1968). M. Gross je priredila i jedno arheografsko izdanje – "Radnički pokret u Hrvatskoj potkraj XIX. st. Izabrani izvori" (1957) te dva udžbenika povijesti za gimnazije (od 1954. do 1976) u desetak izdanja (na hrvatskom, talijanskom, slovenskom i makedonskom jeziku).

Cjelokupan životni opus prof. dr. Mirjane Gross pažljivo je pratila i znanstvena i šira javnost, pa je ova naša veoma kreativna djelatnica i nositeljica niza priznanja i odlikovanja, od kojih spominjem tri hrvatske republičke nagrade (1962. i 1985, koautorska 1969), te dvije austrijske – nagradu "Anton Gindely" (1988) i Orden za znanost i umjetnost I. reda (1992).

Mirjana Gross neprijeporno ulazi u sâm vrh onih pojedinca u hrvatskoj historiografiji uopće koji su bitno pridonijeli njezinoj afirmaciji u nas i u stranome svijetu. To čini i na poseban način – ona je, zapravo, jedan od svega troje naših povjesničara koji veoma detaljno, točnije rečeno – najbolje poznaju historiografska dostignuća i rezultate, pa čak i pojedina historiografska strujanja u stranome, osobito u zapadnom svijetu. To se odnosi osobito na njezino sjajno poznavanje kretanja u njemačkoj, francuskoj i američkoj historiografiji, a posebno na njezin istraživački aspekt. Ona je, usto, i veoma rijedak povjesničar koji ne staje na zasluženoj slavi i rezultatima ranijih svojih istraživanja, već kao istraživač često počinje gotovo od nule, što je neuobičajeno u zreloga istraživača, barem u hrvatskoj historiografiji, krećući u nova istraživanja i proučavanja vrela u nas i u inozemstvu s mladenačkim elanom. A upravo u tome radu na vrelima i leži jedna od najvećih i najprivlačnijih vrijednosti u njezinu opusu. Naravno, očekujemo da će nas i dalje obradovati novim djelima, koja će biti poticajna za hrvatsku historiografiju u cjelini, kako za one starije tako i za mlađe istraživače, jer joj po inventivnim idejama, po svježini misli i novim temama gotovo da u nas i nema premca. Tako se koristim ovom prigodom i najavljujem da će prof. dr. Mirjani Gross u Beču izaći iz tiska skraćena ali još uvijek opsežna verzija spomenutih dvaju posljednjih kapitalnih izdanja, uz još nekoliko studija u Velikoj Britaniji i Njemačkoj. Dakle, priznanje više i hrvatskoj historiografiji u cjelini.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR
Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR
Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:
Savez povijesnih društava Hrvatske
Historijski zbornik
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šalžite na adresu:
Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, za Historijski zbornik
Zagreb, Ul. Đure Salaja 3

Cijena ovog broja iznosi 20 000 HRD

Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo za znanost Republike Hrvatske
Industrogradnja, Zagreb, Savska c. 66 – potpomogla tiskanje rasprave
o Božidaru Magovcu

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb
Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, svibanj 1993.